

SANTERI JUNTILA
Helsinki universitetas

Mokslinių tyrimų kryptys: etimologija ir lyginamoji kalbotyra,
baltų ir finų kalbų kontaktai.

NAUJAUSIAS SENOVĖS BALŲ IR FINŲ KALBŲ KONTAKTŲ TYRIMŲ PENKIASDEŠIMTMETIS

The Latest Fifty Years of Studies into the
Prehistoric Contacts between Baltic and Finnic

ANOTACIJA

Seniausi kontaktai tarp baltų ir finų kalbų daugiausia buvo tiriami Suomijos ir Uralo kalbų lingvistų. Šių tyrimų kontekste baltistai dažniausiai cituoja Algirdo Sabaliausko 1963 m. lietuvių kalbos apžvalgą. Uralo kalbų tyrėjų žinios apie kalbų kontaktus per paskutiniuosius penkiasdešimt metų žymiai pagausėjo. Straipsnis aptaria naujausią bendrą situaciją visų keturių pogrupių, kuriuos aprašė Sabaliauskas: finų kalbų skolinių baltų kalbose, baltiškų skolinių finų kalbose, gramatinių panašumų tarp abiejų kalbų grupių ir lingvistinių bei archeologinių aplinkybių priešistorinių kontaktų kontekste.

ANNOTATION

The oldest contacts between Baltic and Finnic languages have mostly been researched by Finnic and Uralic linguistics. When referring to these studies, Baltologists mainly quote a Lithuanian-language review by Sabaliauskas 1963. However, the Uralicist knowledge on the contacts has substantially increased during the latest half a century. This article presents an updated overall view of all four sub-fields Sabaliauskas treated: Finnic loanwords in Baltic, Baltic loanwords in Finnic, grammatical similarities between the two language groups, and linguistic and archaeological considerations on the prehistoric context of the contacts.

ESMINIAI ŽODŽIAI: baltų ir finų kalbų kontaktai, finų kalbų baltizmai, finougristika, etimologija, lyginamoji kalbotyra, kalbotyros ir archeologijos santykiai, Algirdas Sabaliauskas.

KEYWORDS: Baltic-Finnic contacts, Baltic loanwords in Finnic, Finno-Ugrian linguistics, etymology, comparative linguistics, relations between linguistics and archaeology, Algirdas Sabaliauskas.

Prieš penkiasdešimt metų talentingas ir labai gerai suomių kalbą mokantis kalbininkas Algirdas Sabaliauskas publikavo straipsnį „Baltų ir Pabaltijo suomių kalbų santykiai“ žurnale *Lietuvių kalbotyros klausimai*. Sabaliausko temos pristatymas tuo metu buvo modernus ir paremtas geriausiaisiais to meto finougriстикos mokslinių tyrimų šaltiniais. Bėgant dešimtmečiams finų kalbų kontaktų tyrimai sparčiai tobulėjo ir šiandien požiūris į senovės baltų ir finų kontaktus visiškai kitoks negu 1963 metais. Lietuviškoje baltų kalbos istoriją ir priešistorę nagrinėjančioje literatūroje kontaktai vis dėlto tebėra aprašomi remiantis Sabaliausko raštais.

Iš dalies suprantama, kad lietuvių baltistai nėra išsilaikę finougriстикų diskusijos lygmenyje, kadangi apie baltų ir finų kontaktus nuo Jalo Kalima vadovėlio *Itämerensuomalaisten kielten baltilaiset lainasanat* („Baltiškai skoliniai finų kalbose“, toliau – IBL, 1936) nėra parašyta apžvalgų, o šioje srityje svarbiausias veikalas tebėra Vilhelmo Thomseno *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog* („Santykiai tarp suomių ir baltų (lietuvių-latvių) kalbų“, toliau – BFB, 1890). Vis dėlto pastaraisiais metais pasirodė keletas trumpų šios temos apžvalgų: visų pirma angliškai Lembito Vabos (2011b) ir Santeri Juntttilo (2012) straipsniai bei estų kalba parašytas Vabos (2011a) straipsnis. Naujausius mokslinių sąrašus sudarė Seppo Suhonenas (1988) ir Vaba (1990a), tačiau šie sąrašai tarpusavyje nesutampa ir yra iš dalies pasenę, plg. Juntttila 2011.

Šio straipsnio tikslas – pasiūlyti lietuvių mokslininkams priemonių penkiasdešimties metų laikotarpio spragoms užpildyti. Jame pateikiamos pagrindinės pastarojo pusamžio kontaktų tyrimų kryptys ir svarbiausi šaltiniai. Renkantis šaltinius stengtasi koncentruotis į indoeuropiečių kalbomis rašytus tekstus, tačiau prie kai kurių etimologijų paminimi taip pat suomių ir estų kalbomis rašyti šaltiniai.

Sabaliauskas savo straipsnį padalijo į keturias dalis: *Bendros pastabos*, *Gramatinės ypatybės*, *Baltų kalbų skoliniai Pabaltijo suomių kalbose* bei *Pabaltijo suomių skoliniai baltų kalbose*. Bus analizuojamos visos keturios temos, tačiau atbuline tvarka, paliekant svarbiausias mintis, t. y. išvadas, pabaigai.

Sabaliausko *Pabaltijo suomių kalbos (itämerensuomalaiset kielet, läänemeresoome keeled, die ostseefinnische Sprachen)* reiškia tą patį, ką vėliau vartojama sąvoka *finų kalbos (Finnic languages)*. *Pabaltijo suomi* priklauso tam pačiam pasenusių sąvokų rinkiniui kaip *Pavolgio suomi*. Abi šias sąvokas galima netinkamai suprasti kaip apibūdinančias Baltijos jūros ir Volgos pakrantėse gyvenančius suomių, todėl jų nėra vienos čia nevertosiu. Vietoj pirmosios sąvokos geriau vartoti *finai*, vietoj antrosios – *mordvai ir mariai*. Pagal šiuolaikinį požiūrį mordviai ir mariai nesudaro vienos *Pavolgio suomių (arba Pavolgio finų)* grupės, be to, mordvių kalba yra artimesnė finų kalboms negu marių kalboms.

FINŲ SKOLINIAI BALŲ KALBOSE

Kaip Sabaliauskas rašė, didžioji dalis finų skolinių randama tik tuose latvių kalbos dialektuose, kurių arealai geografiškai ribojasi su lyvių ir estų kalbų arealais. Kiti randami tik latvių kalboje, keletas jų toliau pateko ir į lietuvių kalbą. Iš to galima daryti išvadą, kad šie skoliniai yra žymiai naujesni negu senieji baltiški skoliniai finų kalbose. Kad jie naujesni, galima matyti ir iš to, jog juose nepastebima panašių garsų santykių kaip senuosiuose skoliniuose. Šiuos naujesnius latvių kalbos skolinius iš pietų finų kalbų yra nuodugnai tyręs Vaba (plg. Vaba 1997a, 2006). Visų naujausias darbas apie juos yra Kateřinos Kollerovos (2013).

Iš Sabaliausko skolinių sąrašo esama pagrindo pašalinti tik vieną žodį, t. y. lie. *kadagys* ~ la. *kadiķis* ~ pr. *kadegis*. Lietuviškas ir prūsiškas žodžiai negali būti pasiskolinti iš latvių *kadiķis* bei latvių žodis nėra iš finų, bet iš Pabaltijo vokiečių *Kaddik*, iš kurio kilo es. *kadakas*. Iš tos pačios reikšmės finougriškų žodžių – suo. *kataja*, es. *kadakas*, šiaurės samių *gaskkas*, komių *kač* bei mansių tarmių *köös* ir *koś* – neįmanoma išvesti jokios bendros pirmykštės formos. Jie yra, ko gero, substrato skoliniai iš nežinomų kalbų, kuriomis kalbėta regione, ir tos pačios kilmės, gali būti, yra lietuvių ir prūsų kalbų žodžiai. Tačiau lie. *laivas* < la. *laiva* < finų kalbos, kaip rašo Sabaliauskas, bet fi. *laiva* nėra < germ. **hlaiwa-*, tik germ. **flauja-* (Koi-vulehto 1970: 178).

Sabaliauskas pateikia netvirtą Paulo Ariste's teiginį, kad finų kalbų įtaka baltų kalboms menkai tirta, bet ieškant dar galima rasti irgi labai senų skolinių. Šiuo metu žinome, kad Ariste's hipotezė nėra paremta faktais: dešimtys lietuvių ir prūsų kalbų žodžių buvo pasiūlyta kaip finizmai, bet nė vieno tokios kilmės negalima įrodyti (Junttila 2014).

Finų ir baltų kalbų kontaktų tyrėjai yra paminėję dvi galimas priežastis, kodėl baltų kalbose nėra senų finų skolinių. Pirma, be abejo, kontaktavusi baltų tarmė yra išnykusi ir neperdavusi savo galimų finizmų kitoms baltų tarmėms. Antra, paprastai buvo manoma, kad baltų kontaktinės kalbos prestižas buvo žymiai didesnis negu finų prokalbės. Tačiau, anot Vladimiro Toporovo (1990) ir taip pat Petri Kallio (2014: 113), finų kalbų senieji baltizmai yra ne superstratas, bet substratas.

BALŲ SKOLINIAI FINŲ KALBOSE

Sabaliausko baltizmų sąrašo pagrindinis šaltinis buvo IBL 1936, kaip antraeiliai šaltiniai naudoti: BFB 1890, suomių kalbos etimologinio žodyno pirmosios dvi dalys (toliau – SKES 1955 ir 1958) bei Laurio Hakulineno „Suomių kalbos sandara ir raida“ vertimas į rusų kalbą su Paulo Ariste's priedais (Ariste 1953 ir 1955). Atskiras etimologijas Sabaliauskas ėmė iš Karlo Abeno (1947), Eino Niemineno

(1955 ir 1963b) bei Toporovo ir Trubačiovo (1962) veikalų. Pagrindinių šios temos veikalų pagrindu Sabaliauskas paskelbė lietuvių skaitytojams bendrą vaizdą pateikiantį straipsnį. Negalima teigti, kad kuris nors atskiras suomiškas šaltinis būtų buvęs geresnis negu Sabaliausko lietuviškas straipsnis.

Iš viso Sabaliauskas pateikė 109 neabejotinus ir 116 abejotinų finų skolinių. Jis taip pat pateikė du baltizmus, kurių trūksta IBL: *heitä* ~ *heide* ~ *hedelmä* (Toporovas ir Trubačiovas) ir *sii* (Niemiėnas). Be to, daug Kalimos ginčijamų etimologijų Sabaliausko sąrašė nurodomas kaip abejotinos (*karsta*, *karta*, *kekäle*, *kirstu*, *laita*, *lielo*, *liika*, *riitta* (Sabaliauskas klaidingai parašė *riita*), *ruskea*, *sammas*, *teeri*, *varsi*, es. *karistama*, es. *kukru*, lyv. *kėv*) arba netgi kaip neabejotina etimologija (veps. *hähk*). Iš IBL abejotinų etimologijų Sabaliauskas aiškino kaip neabejotinus žodžius *härkä*, *tuohi* ir es. *kurb*. Sabaliauskas taip pat žymėjo Kalimos neabejotinomis laikomas etimologijas kaip abejotinas, ypač jeigu kuris nors kitas tyrinėtojas jomis abejojo: Thomseno BFB laikytus abejotiniais *arta*, *meri*, *tarista* ir lyv. *āistar*, SKES – *elki*, *kelle*, *kääppä*, *laiska*, *lunka*, *napa* ir *märkä*, Ariste's – *hanhi*, *higna* ir *kappale* bei be šaltinio *sapa*, *vinka* ir *vuona*.

Sabaliauskas nepriėmė visų Kalimos skolinių etimologijų. Iš viso jis nepaminėjo 11 baltiškų skolinių etimologijų iš IBL, iš kurių vis dėlto yra teisingos *metsä*, *halme*, *luhistua* ir *vohla*. IBL trūksta santykinai daug Thomseno ir kitų tyrėjų pateiktų baltizmų. Todėl skolinių etimologijų skaičius Sabaliausko straipsnyje liko ganėtinai mažas. Jei jis būtų surinkęs visas etimologijas iš pirmųjų SKES dviejų dalių, būtų turėjęs 11 etimologijų daugiau, iš kurių galimos būtų *aatkela*, *ativo*, *kampi*, *kiiliäinen* ir *liiva*. Be to, Sabaliausko straipsnyje trūksta Thomseno pateiktų gerų etimologijų *hara*, *juhta*, *oka*, *tumma*, *varpa* ir *virta*. Kai kurie tikėtini arba galimi baltizmai liko Sabaliausko nepastebėti: *järvi* (Būga 1922b: 292–95), es. *Kura* (Endzelėns 1912: 71–72), *kutsua* (Mägiste 1923: 35–36), *malo* (Loorits 1929: 175–76), es. *nuum* (Niemiėnas 1959: 204), *orhi* (Ojansuu 1921: 29), vod. *täüdäs* (Ojansuu 1921: 38), lyv. *vėrbikš* ~ veps. *bärbitada* (Posti 1946: 386) ir *virka* (Kalima 1941: 210–11).

Per paskutiniuosius penkiasdešimt metų daugelis Sabaliausko minėtų etimologijų buvo atmestos ir atrasta naujų. Iš naujų etimologijų lietuvių kalba buvo nagrinėtos Kari Liukkoneno (1999) ir Eevos Elinos Uotilos (2000) pateiktos etimologijos (Venckutė 2001 ir 2002; atkr. dėm. taip pat *kaplas* ir *reikā*, Liukkonen 1973). Aptariama vis dėlto tik maža dalis per pastaruosius penkiasdešimt metų atrastų tikėtinų baltiškų skolinių etimologijų. Daugiau baltizmų yra atradę Lauri Posti (*siikanen* 1969, *kausta* 1970, *vehmaro* 1972, *lahti*, *ohdake* ir lyv. *kilandōks* 1977), Jorma Koivulehto (*karsi*, *kirsi*, *korsi*, *varsi* 1979a, *siula* 1979b, *pouta* 1986, *huoli*, *pola* ir *vilja*, 1987, *peura* 1988, *joutaa*, *lieve* 1989, *lapa* ir *vakka* 1990b, vs. *mōskma* 1990a, *huone* 1992, *väljä* 1993, *kaukalo* 1994, *kiire* 1998, *syrjä* ir es. *matma* 1999,

päre 2001b, *vuoro* SSA III 475 ir *hiiva* LÄGLOS I 102–03), Olli Nuutinen (*suova* 1987a, *seipi* 1987b, *sato* ir *valkama* 1989, *pälvi* 1992), Vaba (es. *lohm*, es. *loja* ir es. *rahu* 1989, es. *käblik*, vs. *kähr* 1992a, es. *näri* 1992c, *tarmo*, *vehmas*, vs. *välmäs* 1994, es. *ihne* 1996a, *ryhmä* 1996b, es. *hürn* 1997b, es. *sugar* 1997c, *rampa* 1997d, es. *vang* 1998, es. *vagel* 2012) ir daug kitų tyrėjų (*haitta* Orrman 1993: 99–100, *halea* ir *lenko* Suhonen 1989, *hanka* Linde 1994, *haven* Hahmo 1990: 212, *heijas-taa* Uibo 2007, *helma* Aikio 2012: 107, *kuhista* ir *laukea* Terentjev 1990: 30, *leina* Nirvi 1964: 138–64, *muhea* Salmela 1965, *paukama* Hahmo 1998: 228, *peijas* ~ *peikko* Ritter 1977, *säetä* Sammallahti 1998: 123, *särky* Ritter 1993: 14, *valjaat* Sköld 1982 ir *varras* Nieminen 1963a). Vabos (1990b) ir Eckerto (1990) išvados apie bendrą slavų, baltų ir finų bitininkystės leksiką irgi yra labai įdomios.

Sabaliausko pateiktų baltiškų skolinių etimologiją neigiantys argumentai išvis nepateko į lietuvišką literatūrą. To ypač gaila dėl tokių žodžių, kurie buvo naudojami kaip įrodymai baltų priešistorės klausimais. Knygoje *Tautos kilmė* (Zinkevičius, Luchtanas, Česnys 2006, toliau – TK) rašoma: „Finams paskolintas žodis *pirtti* ‘gyvenamoji dūminė troba’ rodo, kad skolinimo metu baltų gyvenamoji troba buvo dūminė ir be kamino, joje žmonės ne tik gyveno, bet ir pėrėsi“ (TK 2006: 41). Vis dėlto jau Nieminenas (1940: 384) įrodė, kad *pirtti* yra slaviškas skolinys: jis priklauso suomių kalbos *i*-kamienams, kurie yra daug naujesni negu kontaktai su baltais (plg. taip pat Nieminen 1953:216–17, Vahros 1966:61–68). Suomių *taivas* ‘dangus’ yra vėlgi pagal fonetinius ir semantinius kriterijus arijų skolinys (Larsson 1984b: 132, Koivulehto 1990b: 149, Anttila 2002: 97), todėl šiuo pagrindu negalima nieko teigti apie senovės baltų panteoną, kaip bandoma daryti TK (49 p.). Svarbūs žemdirbystės terminai *vannas* ‘noragas’ ir *äes* ‘akėčios’ yra germaniški skoliniai (Karsten 1915: 84–85, Vilkuna 1971: 47–55, Koivulehto 1971: 591).

Esama taip pat pagrįstos kritikos šioms Sabaliausko pateiktoms kaip neabejotinos skolinių etimologijoms: veps. *hähk* (Wichmann 1911: 253, Kiparsky 1972), *jäärä* (Nieminen 1944), *karsina* (Junttila 2012: 278), *kurko* (Aikio 2009: 189–191), *kypärä* (Nilsson 1996), vi. *kärpima* (Mägiste 1977: 167–68), *panu* (Mägiste 1966: 117), *salu* (Ankeria 1954: 119–20, Saarikivi 2004: 204 ir 208), *sii* (Linde 2007: 149–50), *tapa* (Kettunen 1934: 224–25, Koivulehto 1974: 115–118), es. *uba* (Mägiste 1977: 173–74), *vaaja* (Hofstra 1985: 189), *vaikku* (Mägiste 1960–61: 296–98) ir *virpi* (Mägiste 1962: 26).

Šias Sabaliausko pažymėtas kaip abejotinas skolinių etimologijas dėl išsakytos kritikos tenka išvis atmesti: *aitta* (Linde 2007: 17–19, Junttila 2012: 285), *ajattara* (Lidén 1911: 201, Junttila 2011: 103), *harakka* (Mägiste 1953), *jäytää* (Koivulehto 2006: 191–92), veps. *kabuta* (Mägiste 1977: 162–63), *kaleva* (Eisen 1910: 11–13, Mikkola 1934, Toivonen 1955: 109–22, Junttila 2011: 107), es. *karistama* (IBL 107), karel. *kartta* (Junttila 2012: 278), *kina* (Koivulehto 2001b: 51), *kirstu* (Kalima 1919:

113–14, Būga 1922a: 170–71), *kyyttö* (Matikainen 1962), *kyäs* (LÄGLOS II 138–39), *laita* 'Beschaffenheit' (Karsten 1937: 183, Skardžius 1957: 377, LÄGLOS II 157), *laita* 'Seite' (Karsten 1937: 183, LÄGLOS II 157, Junntila 2012: 283), es. *mulk* (Vasmer 1920), *mytyri* (Junntila 2012: 284), karel. *nautti* (Junntila 2011: 103), *paarre* (Wiklund 1904: 156), *rahna* (Nieminen 1940: 380, Junntila 2011: 103), *rahtu* (Mä-giste 1977: 169–70, Junntila 2011: 113), *raisu* (Junntila 2011: 103), *rasti* (Närhi 1960), *rata* (Nieminen 1940: 381), *riitta* (IBL 156), *ruopas* (Junntila 2011: 103), *ruskea* (IBL 158), *suova* (Nuutinen 1987a), *tarpa* (Junntila 2012: 270), *teeri* (Larsson 1981b: 37–39, Linde 2007: 165–66) ir *varsi* (IBL 177–78).

Reikia pataisyti lietuviakalbėje tradicijoje pasitaikančią su baltizmų tyrimų istorija susijusią klaidingą sąvoką, kuri atsirado tik po Sabaliausko straipsnio, susijusio su Kazimiero Jauniaus rankraščio paviešinimu. Klimavičius (1977: 6) rašo, kad tyrimo pradžioje „pirmenybės palmę reikėtų įteikti K. Jauniui, dar prieš V. Thomseną parašiusiam du nemažus etimologinius žodynėlius“ 1879 metais. Thomseno darbas baltizmų tyrime prasidėjo visgi ne nuo jo pagrindinio veikalo išledimo 1890, bet jau 1869 metais, kai pasirodė jo disertacija apie germanų skolinius finų kalbose. Joje jam pavyko charakterizuoti finų baltizmų sluoksnių tuo pačiu būdu, kaip apie tai maždaug šimtu metų vėliau rašė Sabaliauskas.

GRAMATINĖS YPATYBĖS

Dėl gramatikos pakitimų galimybių apie (prieš)istorinius kalbų kontaktus šiuolaikiniai tyrinėtojai turi daugiau ką pasakyti negu jų pirmtakai prieš 50 metų, visų pirma todėl, kad dabar žinome daug daugiau apie pasaulio kalbas negu tais laikais. Ypač Thomseno ir Kaufmano pirmieji darbai šioje srityje davė tyrinėtojams priemonių iš kontaktų kylantiems kalbos pakitimams vertinti. Thomsenas ir Kaufmanas padalijo kontaktų įtaką į superstrato sukeltą skolinimąsi (*borrowing*) ir į substrato įtaką (*shift-induced interference*): pirmuoju atveju kalbinės bendrijos neišnyksta kontaktuose ir kalbinę medžiagą perduodanti bendrija užima tvirtesnę padėtį negu kalbinę medžiagą priimanti bendrija, antruoju atveju kalbinę medžiagą priimančios kalbos vartotojai keičia kalbą į kalbinę medžiagą perduodančią kalbą.

Skolinimosi atveju iš vienos kalbos į kitą plinta visų pirma leksika, o tik po to kita kalbinė medžiaga, tokia kaip fonetinės ir sintaksinės savybės. Senų finų skolinių lietuvių kalboje nėra, todėl negalima daryti prielaidos apie kitokią skolinių įtaką. Tačiau finų kalbose yra tiek daug leksinių baltizmų, kad galima daryti prielaidą apie baltų kalbų įtaką taip pat sintaksei ir fonetikai.

Apie baltišką superstrato įtaką finų kalbų fonetikai rašė Lauri Posti (1953–54), tačiau jo tyrimų Sabaliauskas nepaminėjo (Posti kritiką žr. taip pat Kallio 2000).

To nepaisydamas Sabaliauskas surašė svarbiausius kaip kontaktų įtaką pateikiamus (morfo)sintaksės reiškinius: veiksmožodžių sudurtines būtojo laiko formas, pažyminio kongruenciją, įnagininko vartojimą kaip tarinio ir kilmininko – kaip neigiamosios sakinio papildinio. Be to, jis paminėjo dvi morfologines kategorijas: lietuviškas tariamosios nuosakos ir iliatyvo galūnes.

Finų veiksmožodžių sudurtinės formos (es. *olen lugenud*, *olin lugenud*) atsižvelgiant į jų vartojimą yra daug artimesnės germanų negu baltų kalbų laikams. Jas susieti su baltų kontaktais sumanė Ariste, kuris neturėjo kito pagrindo kaip norą sumenkinti germanų kalbų įtaką finų kalboms. Taip pat pažyminio kongruencija (*uus maja*; *uuele majale*) yra labiau sietina su germanų negu su baltų įtaka.

Kitas savo paminėtas gramatinės savybės Sabaliauskas pateikė kaip galimą finų substrato įtaką baltų kalboms. Pagal dabartines sąvokas substrato įtaka paprastai prasideda nuo sintaksės ir fonologijos ir liečia tik žinomas žodyno sritis, tokias kaip gamtos ir vietovės terminai. Kadangi lietuvių kalboje nėra fonetinių finougrizmų (Kallio 2001) nei finougriškos kilmės žodžių bei negalima nurodyti vietovių pavadinimų, tai lengviau daryti prielaidą, kad semantinės savybės yra baltų įtaka finų kalbose – jei jos nėra bendras substratas iš kokios nors nežinomos praeities kalbos.

Bent jau lietuvių kalbos įnagininko kaip tarinio vartojimas yra ne finougrų substrato, bet veikia lenkų kalbos įtaka. Mįslingėsniis reiškinys yra finų partityvas, kurio vartojimas gana gerai atitinka lietuvių kalbos partityvo kilmininko vartojimą. Kitose finougrų kalbose nėra partityvo kategorijos, bet panašūs reiškiniai vyksta lenkų kalboje bei rusų kalbos tarmėse. Taigi tai galima laikyti baltų įtaka finų kalboms, priešingai, negu manė Sabaliauskas. Partityvą ir jo ryšius su lietuvių kalbos kilmininku yra daug tyręs Larsas-Gunnaras Larssonas (1981a, 1984a ir 2001).

Mažiausiai tikėtina, kad abiejų kontaktų tipų įtaka yra morfologinių kategorijų poslinkis. Taigi lietuvių kalbos *k*-liepiamoji nuosaka menkai susijusi su finų kalbomis, taip pat kaip iliatyvo galūnė, dėl kurios jau Sabaliauskas visai teisingai abejojo kaip dėl atsitiktinai primenančios suomių iliatyvą. Tačiau indoeuropiečių kalbų šeimoje unikali lietuvių kalbos antrinių vietos linksnių sistema veda prie aiškinimo koku nors substratu, kuris darė įtaką ir finų vietos linksnių sistemos raidai – t. y. tai nėra bendra finougrų kalbų bendrybė.

BENDROS PASTABOS

Svarbiausia, išvadą pateikianti Sabaliausko straipsnio dalis yra, deja, labiausiai atgyvenusi. Pačioje straipsnio pradžioje Sabaliauskas teigia, jog „dėl baltų santykių su jų šiaurės kaimynais Pabaltijo suomiais senumo yra įvairių nuomonių“. Iš pradžių jis pateikia „tarybinių archeologų“ Briusovo ir Mooros nuomonę, pagal kurią „dabartinių

suomių-ugrų protėviai“ gyveno „III tūkstantmetyje prieš m. e. Rytų Europos miškų juostoje, apėmusioje ir Pabaltijį“; „vertėsi daugiausia medžiokle ir žvejyba“ ir gamino „duobėtąją-dantytąją, arba šukinę, keramiką“. Vėliau, „III tūkstantmetyje prieš m. e.“ į Pabaltijį atvyko „dabartinių baltų protėviai“, kurie „gerai pažino gyvulininkystę bei žemdirbystę ir vartojo virvelinę keramiką“. Šią teoriją, pasak Sabaliausko, palaiko „ir kiti tarybiniai istorikai bei mokslininkai“ (Sabaliauskas 1963: 109).

Tokia pradžia skaitytojams turėtų kelti kritiškų klausimų. Kaip archeologai gali žinoti, kokią keramiką gamino dabartinių suomių-ugrų ar baltų protėviai, kurioje pasaulio dalyje jie gyveno ir kokia kalba jie kalbėjo? Kaip jie gali žinoti, kad kai kurie prabaltų kalbos vartotojai nepakeitė savo kalbos besikeičiant aplinkybėms ir jų palikuonys šiandien nekalba kitomis kalbomis? Kaip mes galime žinoti, kad visi virvelinės keramikos gamintojai, ir tik jie, kalbėjo baltiškai nuo pradžios iki pabaigos, per tūkstantmečius? Argi „baltai“ ir „finougrai“ nėra kalbiškai apibrėžtos grupės, kurių nustatymas priklauso kalbotyros, o ne archeologijos sričiai? Deja, šie klausimai ligi šiolei nėra iškelti lietuvių kalbotyroje, tik dar dešimtmečius po Sabaliausko straipsnio diskusijoje dominuoja archeologiniai tekstai, kuriuose „baltiškumas“ ir „finougriškumas“ pateikiami kaip žinomų priešistorinių archeologinių kultūrų savybės nepaisant lingvistinių argumentų.

Jeigu sąvokos „baltai“ ir „finai“ apibrėžiamos kaip „kalbėtojai baltų ir finų kalbomis“, tada negalima Sabaliausko būdu kritikuoti Eino Niemineno (Nieminen 1934 ir 1956) minties, kad baltiški skoliniai yra kilę ne iš baltų prokalbės, bet iš jos šiaurinių tarmių, kuriomis kalbėjusius žmones Nieminenas vadino senovės kuršiais. Vienintelis Sabaliausko argumentas buvo, jog „sunku įsivaizduoti, kad II tūkstantmetyje prieš m. e. baltų prokalbė galėjo būti suskilusi į atskiras kalbas“, nes II tūkstantmečiu prieš m. e. archeologai datavo virvelinę keramiką. Tačiau Nieminenas laikė kontaktus žymiai jaunesniais ir nesiejo jų su virveline keramika. Jis rėmėsi argumentais apie skolinių fonetines savybes, kurie patvirtino, kad jų šaltinis buvo naujesnis už baltų prokalbės. Tiesa, kad baltų prokalbės laikotarpis negalėjo būti užbaigtas virvelinės keramikos epochoje, bet tai reiškia, kad ir jos kontaktai su finų prokalbe turėjo įvykti vėliau.

Toliau Sabaliauskas pateikia „užsienio kalbotyrininkų“ t. y. Thomseno ir finougristų nuomonės apie baltų ir finų kontaktus peikdamas, kad jos paremtos *tik kalbiniais* argumentais. Čia Sabaliauskas klysta: be kalbinių argumentų, suomių finougristų nuomonės buvo paremtos ir archeologo Alfredo Hackmano teorija apie suomių migraciją mūsų eros pirmaisiais šimtmečiais (Hackman 1905). Tuo pagrindu Setälä ir kiti finougristai datavo kontaktus laiku prieš migraciją, t. y. mūsų eros pradžia. Tuo iš tiesų buvo stipriai paremta Thomseno nuomonė, kad finų prokalbe kalbėta rytų Rusijoje ligi pat slavų ekspansijos VII ir VIII a. (plg. Junttila 2012).

Sabaliauskas mini, kad Kazimieras Būga buvo linkęs nukelti baltų kontaktus į kiek ankstesnius laikus (1000–500 pr. Kr.), bet pamiršta, kad Būga tai pasisavino iš suomių germanisto Toro Everto Karsteno ir švedų finougristų Karlo Bernhardo Wiklundo (Būga 1921a). Karstenas, Wiklundas ir Būga siekė datuoti remdamiesi archeologija. Taigi Mooros teorija nebuvo tokia nauja ir unikali, kaip Sabaliauskas norėjo pateikti.

Tikrąją revoliuciją finų kalbų priešistorėje reiškė tik germanisto Jormos Koivulehto (1934–2014) darbai aštuntojo dešimtmečio pabaigoje. Iš pradžių Koivulehto (1972) palaikė Mooros tęstinumo teoriją, bet atsisakė jos pastebėjęs finų kalbose ir kitose vakarinėse finougrų kalbose už baltiškąjį skolinių sluoksnį senesnę šiaurės vakarų indoeuropietišką, priešbaltoslavišką–priešgermanišką sluoksnį. Paplitimo pagrindu šiaurės vakarų indoeuropietiški skoliniai yra gauti Baltijos jūros regione, taigi jie gali būti susiję su prafinų atvykimu į Pabaltijį ir pirmaisiais kontaktais su vietiniais indoeuropiečiais (Koivulehto 1983). Dėl fonetinių priešasčių baltiški skoliniai turi būti žymiai naujesni.

Taigi, finougristai jau seniai nebesieja finų ir baltų kontaktų datos su laivinių kovos kirvių kultūros pasirodymu. Koivulehto ir jo amžininkai įkurdino juos neolito pabaigos Kiukaineno kultūroje, bet jų metų skaičiai (Carpelan-Parpola (2001: 89–90) paminėjo 2300–1600 m. pr. Kr.) daug nesiskyrė nuo Mooros datavimų. Tai buvo galima dėl to, kad devintajame dešimtmetyje archeologai pradėjo naudoti kalibruotus C14 datavimus, kurie nurodė priešistorines kultūras esančias senesnes, negu manyta (Carpelan-Parpola 2001: 55–58), t. y. visos datos nusikėlė į ankstesnius laikus. Moora iš pradžių laivinių kovos kirvių (virvelinės keramikos) kultūrą datavo 2000–1800 m. pr. Kr., tačiau pagal kalibruotus datavimus jie prasidėjo jau 3200–3000 m. pr. Kr. (Parpola 2012: 129). Keista, kai kur nors lietuviškoje literatūroje (t. p. TK 2006) dar minimi senieji nekalibruoti metų skaičiai. Šiuolaikiniai kalibruoti datavimai aiškiai nurodo, kad baltų prokalbės negalima sieti su virveline keramika, kadangi tuo metu lietuvių kalba būtų turėjusi būti išlikusi beveik nepakitusi tūkstantmečius (Koivulehto 1983: 136).

Finougristų nuomonės sparčiai keitėsi per pastaruosius dešimt metų ir tūkstantmečių sandūroje padaryti apibendrinimai, tokie kaip Carpelan-Parpola 2001, yra jau pasenę (žr. Parpola 2012: 119–21). Beveik visi šiais laikais pripažįsta, kad šukinė-duobelinė keramika, paplitusi nuo 4200 pr. Kr., yra pernelyg tolimesnė, kad ją būtų galima sieti su finų prokalbe (Aikio 2012: 98–99). Kalba negali išlikti nepakitusi tiek ilgai. Be to, finougrų kalbose yra ir bendrų metalurgijos terminų, pašalinant akmens amžiaus datavimus, ir palyginti naujų arių skolinių, kurie turėjo būti gauti prieš finų atvykimą į Baltijos jūros pakrantes (Parpola 2012).

Dauguma jaunosios kartos finougristų atsisakė prielaidos, kad kalbų plitimas visada palikdavo archeologinius pėdsakus (Aikio 2012: 81, 97–102). Dalis jų

nebebando sieti suomių prokalbės su kokia nors žinoma archeologine kultūra (Saarikivi-Lavento 2012) ir juos remia kai kurie archeologai, kurie ėmė abejoti, kad priešistorinių kultūrų egzistavo kaip realaus pasaulio objektai (Damm 2012). Tie finougrištai, kurie datuodami kalbų kontaktus tebesiremia archeologų nuomonėmis apie priešistorinius kultūros laikotarpius, sieja finougrų kalbų plitimą, pavyzdžiui, su senjojo bronzos amžiaus Sejma-Turbino tarpkultūriniu prekybos tinklu (Parpola 2012).

Atrodo, kad indoeuropiečių tarpe, iš kurios išsirituliojo baltų prokalbė, kalbėta Pabaltijyje jau prieš finų prokalbės išplitimą į šiaurės Pabaltijį iš rytų (Junttila 2012, Parpola 2012: 133). Sabaliauskas kažkada grindė priešingą archeologų nuomonę galimais Lietuvos suomiškos kilmės vietovardžiais. Jis teigė, kad jų yra nedaug ir jie prieštaringi. Tiesą sakant, Lietuvoje, Rytų Prūsijoje ir Latvijos pietuose nėra nė vieno vietovardžio, kurio finiškumas būtų aiškus. Prafinų vietovardžių substrato hipotezę pateikė jau Rozwadowskis (1913) ir jau Vasmeris (1934) pateikė svarių argumentų prieš. Tačiau Zinkevičius (1984: 154–58) dėl „suomiškų vietovardžių“ išreiškė ne tokį kritišką požiūrį kaip Sabaliauskas ir kartoja jį savo naujausiuose darbuose žodis žodin (Zinkevičius 2005: 29–34).

Tie vietovardžiai dar nebuvo tiriami remiantis šiuolaikine onomastika. Tiesa, vietose, kur baltologai mano esant „įtartinų“ finougriškų hidronimų, aptikta IV–II tūkst. pr. Kr. šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyvenviečių ir jų radinių. Tačiau jeigu negalime sieti finų kalbų su šukine-duobeline keramika, negalime jų sieti ir su šiais vietovardžiais. Po Aleksandro Vanago laikų onomastikos metodai plėtojosi greitai (plg. Vanagas 1966 ir Saarikivi 2007: pirmasis tik minėjo suomių žodžius, panašius į Lietuvos hidronimikos elementus, antrasis ieškojo modelių, pagal kuriuos aiškūs seni finiški vietovardžiai formavosi).

Zinkevičiaus finų ir baltų kontaktų aprašymas, ten, kur skiriasi nuo Sabaliausko aprašymo, remiasi moksliniu požiūriu žemiausio lygio šaltiniais ir reiškia mažiau kritikos. Sabaliauskas rašė, kad „tik po susidūrimo su baltais Pabaltijo suomiais suėjo į kontaktą su germanais ir slavais“. Tai taip pat buvo standartinė nuomonė iki pat aštuntojo dešimtmečio pradžios, ji rėmėsi Thomseno (1890) argumentu, kad finų kalbose nėra tiek senų germaniškų skolinių, kad jie kaip baltiški skoliniai būtų patyrę prafinų fonetinius pakitimus *š > h ir *ti > si (plg. lie. *šienas* ~ sm. *heinä* ir lie. *tiltas* ~ sm. *silta*). Koivulehto (1972: 622) vis dėlto rado keletą germanizmų, kuriuose įvyko tokie patys pakitimai, bet Zinkevičius Koivulehto nemini (kaip nemini joks kitas lietuvių baltologas). Tačiau jis (Zinkevičius 1984: 176) pabrėžia seną Būgos (1921b: 13–14) teiginį, kad finų metalų pavadinimų germaniška kilmė tariamai įrodo, kad kontaktai su baltais vyko akmens amžiuje, nors neįmanoma įrodyti, kad galimi baltiškos kilmės metalų pavadinimai negalėjo būti išstumti iš finų kalbų germaniškos kilmės skolinių.

Koivulehto (1990b: 152, 2000) nurodė du skirtingus baltiškų skolinių **ā* ir **ē* pakaitalus, pagal kuriuos skolinius galima skirstyti į senesnę ir naujesnę sluoksnį. Kallio (2008) senesnę sluoksnį laiko prabaltišku arba prabaltoslavišku, o naujesnę – šiaurės baltų (plg. Niemineno senovės kuršius). Liukkonenas (1973) ir Vaba (1997e) taip pat pateikė naujų įžvalgų apie baltizmą fonetines ypatybes. Be to, Vaba (1990a, 1997c, 2011b) tyrė atskirą baltiškų skolinių pietų finų kalbose sluoksnį.

Trumpai paminėsiu, ką šiuolaikiniai tyrimai gali pasakyti apie baltų kalbų įtaką kitoms ugrofinų kalboms, ne finų. Baltų kalbų įtaką samių kalbai Sabaliauskas išvis pamiršo paminėti, ir todėl to visiškai nėra vėlesniuose lietuvių kalba rašytuose tekstuose. Anksčiau manyta, kad samių kalboje yra tik apie 30 baltiškų skolinių, iš kurių visi pateko per finų prokalbę. Tai vis dėlto nebėra tikra, kadangi Pekka Sammallahti (1977, 1998) nurodė keletą tokių baltizmų, kurių nėra finų kalbose. Apie juos rašė taip pat Koivulehto (2006) ir Aikio (2012:70–76). Šviežią ir principingą žvilgsnį į baltų įtaką samių kalboms nukreipia Hofírková ir Blažek (2011).

Apie mordvių baltišką leksiką yra parašytos dvi apžvalgos: Pareren 2008 ir Grünt-hal 2012. Tikslesnė jų kilmė vis dėlto toliau yra neaiški. Baltiškų skolinių egzistavimas marių kalboje kiek abejotinas: paskutinį kartą Mägiste (1959) išreiškė neigiamą požiūrį į juos, tačiau naujesnių mokslinių šios temos tyrimų nėra. Zinkevičiaus cituojami Gordejevo rašiniai pagal jokių kriterijų nėra rimtai priimtini. Sabaliauskas minėjo Serebrennikovo hipotezę, kad daugelis baltiškos kilmės laikomų marių ir mordvių žodžių yra kilę iš nežinomos indoeuropiečių kalbos, kuria Volgos-Kiazmos regione kalbėta iki slavų pasirodymo. Sabaliauskas teisingai atkreipia dėmesį į tai, kad hipotezės patvirtinimui nėra argumentų (žr. Vaba 1983). Temoje dar daug neatsakytų klausimų, kurie reikalauja tyrimų.

Pabaigoje norėčiau paminėti genetikos sritį, kuri žmonių populiacijų praeities tyrimuose visiškai išstūmė praėjusio amžiaus fizinę antropologiją. Genetikos rezultatai yra, kaip žinoma, patikimesni negu kraniologiniai matavimai, tačiau ir jų siejimas su kalbos praeities aiškinimu problemiškas. Archeologija, genetika ir kalbotyra tiria skirtingus dalykus. Kalba nedažnai paveldima pagal genus, nes kalbos pakeitimas senais laikais buvo toks pat įprastas kaip šiandien. Šiuolaikiniai kalbėtojai finų kalbomis genetiškai labai artimi baltams, tačiau tolimi samiams, nors kalbų giminystė eina tik priešingomis kryptimis. Finiškumas ir finougriškumas yra kalbinės sąvokos. Todėl laikantis tikslumo klaidinga teigti, kad baltai turėjo „ugrofiniškų genų“, arba atvirkščiai. Genetika arba archeologija nepajėgi paaiškinti, kada kokia kalba paplito per kokį arealą arba iš kur ji atkeliavo. Tai yra kalbotyros užduotis.

LITERATŪRA

- Aben Karl 1947: *Eesti ja liivi laened läti sõnavaras. Kultuurilooline uurimus*. Dissertatsioon. Tartus.
- Aikio Ante 2009: The Saami loanwords in Finnish and Karelian. Doctoral dissertation. Oulu: University of Oulu.
- Aikio Ante 2012: An essay on Saami ethnolinguistic prehistory. – Riho Grünthal, Petri Kallio (eds.): *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 266, 63–118.
- Ankeria Juho 1954: Einige uralische Etymologien. – *Språkvetenskapliga Sällskapets i Uppsala förhandlingar* Jan. 1952 – Dec. 1954, 119–24. Uppsala Universitets Årsskrift 1954: 10. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Anttila Raimo 2002: Crossing the Fin(n)ish Line. – *Journal of Finnish Studies* 6, 93–108.
- Ariste Paul 1953 – Аристе П. А.: Примечания – Л. Хакулинен: *Развитие и структура финского языка*. Часть I. Фонетика и морфология. Издательство иностранной литературы, Москва.
- Ariste Paul 1955 – Аристе П. А.: Примечания – Л. Хакулинен: *Развитие и структура финского языка*. Часть II. Лексикология и синтаксис. Издательство иностранной литературы, Москва.
- BFB – Thomsen Vilhelm. *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog: en sproghistorisk undersøgelse*. København: Blanco Lunos, 1890.
- Būga Kazimieras 1921a: Priesagos -ūnas ir dvibalsio uo kilmė – *Lietuvos mokykla* 11–12, 420–57.
- Būga Kazimieras 1921b: Visų senieji lietuvių santykiai su germanais. – *Švietimo Darbas* 5–6, 12–28.
- Būga Kazimieras 1922a: *Kalba ir senovė*. I dalis. Kaunas: Švietimo Ministerijos leidykla.
- Būga Kazimieras 1922b: Marios ir jūrės. – *Švietimo Darbas* III 3–6, 285–95.
- Carpelan Christian, Parpola Asko 2001: Emergence, contacts and dispersal of Proto-Indo-European, Proto-Uralic and Proto-Aryan in archaeological perspective. – Christian Carpelan, Asko Parpola, Petteri Koskikallio (eds.): *Early Contacts between Uralic and Indo-European. Linguistic and Archaeological Considerations*. Papers presented at an international symposium held at the Tvärminne Research Station of the University of Helsinki 8–10 January, 1999. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 242, 55–150.
- Damm Charlotte 2012: From Entities to Interaction: Replacing pots and people with networks of transmission. – Riho Grünthal, Petri Kallio (eds.): *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 266, 41–62.

- Eckert Rainer 1990: Baltisch-slawisch-finnougrische Entsprechungen im Wortschatz der Waldimkerie. – *Uralo-Indogermanica. Балто-славянские языки и проблема урало-индо-европейских связей. Материалы 3-ей балто-славянской конференции, 18–22 июня 1990 г.* Часть I, 111–15. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР.
- Eisen Matthias Johann 1910: *Kalewipoja esi-isad*. Tartus: Hermann,
- Endzelīns Jānis 1912: Über die nationalität und sprache der kuren. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 12, 59–72.
- Grünthal Riho 2012b: Baltic loanwords in Mordvin. – Riho Grünthal, Petri Kallio (eds.): *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 266, 297–343.
- Hackman Alfred 1905: *Die ältere Eisenzeit in Finnland I. Die Funde aus den fünf ersten Jahrhunderten n. Chr.* Akademische Abhandlung. Helsingfors.
- Hahmo Sirkka-Liisa 1990: Itämerensuomen *-n : *-ne- -vartaloiset nominit. – *Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum. Debrecen 27. VIII.–2. IX. 1990*. 3 B. Sessiones sectionum. Dissertationes. Linguistica, 209–14. Debrecen.
- Hahmo Sirkka-Liisa 1998: *Paukama ja pukama: deskriptiivisanoja vai lainoja? – Oekeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 228, 121–26.
- Hofírková Lucie, Blažek Václav 2011: Baltic loanwords in Saami. – *Acta Linguistica Lithuanica* 64–65, 51–64.
- Hofstra Tette 1985: *Ostseefinnisch und Germanisch. Frühe Lehnbeziehungen im nördlichen Ostseeraum im Lichte der Forschung seit 1961*. Groningen: Drukkerij van Denderen B. V.
- Haavio Martti 1965: *Bjarmien vallan kukoistus ja tuho*. Porvoo – Helsinki: WSOY.
- IBL – Kalima Jalo. *Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat*. SKST XV. Helsinki, 1936.
- Junttila Santeri 2011: Collection of forgotten etymologies. Revisiting the most improbable Baltic loanwords in Finnic. – *Studies in Slavic and General Linguistics* 38, 77–132.
- Junttila Santeri 2012: The prehistoric context of the oldest contacts between Baltic and Finnic languages. – Riho Grünthal, Petri Kallio (eds.): *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 266, 261–96.
- Junttila Santeri 2014: Proto-Finnic loanwords in the Baltic languages – are there any? – *Contacts between the Baltic and Finnic languages*. Uralica Helsingiensia 7 (rengiamas spaudai).
- Kalima Jalo 1919: *Die ostseefinnischen lehnwörter im Russischen*. – Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 64.
- Kalima Jalo 1941: Balticofennica. – *Virittäjä* 45, 206–11.

- Kallio Petri 2001: Phonetic Uralisms in Indo European? – Christian Carpelan, Asko Parpola, Petteri Koskikallio (eds.): *Early Contacts between Uralic and Indo-European. Linguistic and Archaeological Considerations*. Papers presented at an international symposium held at the Tvärminne Research Station of the University of Helsinki 8–10 January, 1999. *Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* 242, s.221–34.
- Kallio Petri 2008: On the 'Early Baltic' Loanwords in Common Finnic. – *Evidence and Counter-Evidence: Essays in Honour of Frederik Kortlandt 1. Balto-Slavic and Indo-European Linguistics*. *Studies in Slavic and General Linguistics* 32, 265–77. Amsterdam – New York.
- Kallio Petri 2014: Substrates in Finnic. – Ante Aikio, Santeri Palviainen (eds.): *Substrate Languages in Northern Europe: Case Studies and Methodological Perspectives*. *Studies in Language Change*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter (rengiamas spaudai).
- Karsten Torsten 1915: *Germanisch-finnische Lehnwortstudien. Ein Beitrag zu der ältesten Sprach- und Kulturgeschichte der Germanen*. – *Acta Societatis scientiarum Fennicae* 45, 2.
- Karsten Torsten Evert 1937: Beröringar mellan svenskt och finskt folkspråk i Finland med särskild hänsyn till Österbotten. – *Folkmålsstudier*. Årgång V, 177–220.
- Kettunen Lauri 1934: Liivin sanojen selityksiä. – *Virittäjä* 38, 223–27.
- Kiparsky Valentin 1972: Zur Etymologie des lit. šeškas, lett. sesks 'Iltis'. – *Baltistica* 8, 157–9.
- Klimavičius Jonas 1977: Aistės – Kalevalos šalies marčios. – *Žmonės ir kalba*, 102–19.
- Koivulehto Jorma 1970: Suomen *laiva*-sanasta. – *Virittäjä* 74, 178–83.
- Koivulehto Jorma 1971: Germanisch-finnische Lehnbeziehungen I. – *Neuphilologische Mitteilungen* 72, 577–607.
- Koivulehto Jorma 1972: Germanisch-finnische Lehnbeziehungen II. – *Neuphilologische Mitteilungen* 73, 575–628.
- Koivulehto Jorma 1974: Lisiä germaanis-suomalaisiin lainakosketuksiin. – *Virittäjä* 78, 111–27.
- Koivulehto Jorma 1979a: Baltisches und Germanisches im Finnischen: die finn. Stämme auf *-rte* und die finn. Sequenz *VrtV* – *Explanationes et tractationes Fenno-Ugricae in honorem Hans Fromm*, 129–64. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Koivulehto Jorma 1979b: Lainoja ja lainakerrostumia. – *Virittäjä* 83, 267–301.
- Koivulehto Jorma 1983: Seit wann leben die Urfinnen im Ostseeraum? Zur relativen und absoluten Chronologie der alten idg. Lehnwortschichten im Ostseefinnischen – *Symposium saeculare Societatis Fenno-Ugricae*. *Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* 185, 135–57.
- Koivulehto Jorma 1986: Zur ALE-Karte "Belette": Die Etymologie von Harm und Hermelin. – *Aspects of Language. Studies in Honour of Mario Alinei*. Volume I. Geolinguistics, 133–47. Amsterdam: Rodopi.

Koivulehto Jorma 1987: Zu den frühen Kontakten zwischen Indogermanisch und Finnisch-Ugrisch. – *Parallelismus und Etymologie. Studien zu Ehren von Wolfgang Steinitz anlässlich seines 80. Geburtstags am 28. Februar 1985*. Linguistische Studien. Reihe A. Arbeitsberichte 161/II, 195–218. Berlin: Akademie der Wissenschaften der DDR. Zentralinstitut für Sprachwissenschaft.

Koivulehto Jorma 1988: Lapin ja itämerensuomen suhteesta. Ieur. -Tr-yhtymän korvautuminen lainoissa. – *Virittäjä* 92, 26–51.

Koivulehto Jorma 1989: *Ehkä ja ehto, yskä ja ystävä*. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 82, 171–92.

Koivulehto Jorma 1990a: Frühe indogermanisch-uralische Sprachkontakte. – *Uralo-Indogermanica. Балто-славянские языки и проблема урало-индоевропейских связей. Материалы 3-ей балто-славянской конференции, 18–22 июня 1990. г.* Часть II, 3–9. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР.

Koivulehto Jorma 1990b: Zu den ältesten Kontakten zwischen Ostseefinnisch und Balto-Slavisch. Kommentar zum Vortrag von Tiit-Rein Viitso. – *Itämerensuomalaiset kieli-kontaktit. Itämerensuomalainen symposium 7. kansainvälisessä fenno-ugristikongressissa Debrecenissä 27.8. – 1.9.1990*, 148–53. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.

Koivulehto Jorma 1991: *Uralische Evidenz für die Laryngaltheorie*. Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Sitzungsberichte, 566. Band. Veröffentlichungen der Kommission für Linguistik und Kommunikationsforschung Nr. 24. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Koivulehto Jorma 1992: Der Typus *palje* 'Blase)balg', *turve* 'Torf' unter den Lehnwörtern des Ostseefinnischen. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 84, 163–90.

Koivulehto Jorma 1993: Zur Etymologie von fi. *susi*, *tosi* und *kesi*: eine Entgegnung – *Linguistica Uralica* 29, 21–37.

Koivulehto Jorma 1994: Ein zeitgemäßes Nachschlagewerk für germanische Lehnwörter. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 52, 220–34.

Koivulehto Jorma 1998: *Kiire* 'päälaki' ja muuta etymologista rajankäyntiä. – *Oekeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 228, 235–46.

Koivulehto Jorma 1999: *Verba mutuata. Quae vestigia antiquissimi cum Germanis aliisque Indo-Europaeis contactus in linguis Fennicis relinquerint*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 237.

Koivulehto Jorma 2000: Reflexe des urbaltischen *ā in baltischen Lehnwörtern des Ostseefinnischen. – *Linguistica Baltica* 8, 103–24.

Koivulehto Jorma 2001a: The earliest contacts between Indo-European and Uralic speakers in the light of lexical loans. – Christian Carpelan, Asko Parpola, Petteri Koskikal-

lio (eds.): *Early Contacts between Uralic and Indo-European. Linguistic and Archaeological Considerations*. Papers presented at an international symposium held at the Tvärminne Research Station of the University of Helsinki 8–10 January, 1999. *Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* 242, 235–63.

Koivulehto Jorma 2001b: Pärekö pärahämisesstä, turvako turisemisesta? – *Tieteessä tapahtuu* 5/2001, 48–51.

Koivulehto Jorma 2006: Wie alt sind die Kontakte zwischen Finnisch-Ugrisch und Balto-Slavisch? – Juhani Nuorluoto (ed.): *The Slavization of the Russian North. Mechanisms and Chronology*. *Slavica Helsingiensia* 27, 179–96.

Kollerová Kateřina 2013: *Baltofinské výpůjčky v baltských jazycích*. Magisterská diplomová práce. Ústav jazykovědy a baltistiky, Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita.

Larsson Lars-Gunnar 1981a: *Studier i de östersjöfinska språkens partitivbruk*. Uppsala: Finsk-ugriska institutionen.

Larsson Lars-Gunnar 1981b: *Three Baltic loanwords in Fennic*. *Acta Universitatis Upsaliensis. Acta Societatis Linguisticae Upsaliensis, Nova series* 3: 2. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.

Larsson Lars-Gunnar 1984a: The Rôle Of Baltic Influence In The Aspectual System Of Finnish. – C. De Groot, H. Tommola (eds.): *Aspect Bound. A voyage into the realm of Germanic, Slavonic and Finno-Ugrian aspectology*, 97–109. Dordrecht.

Larsson Lars-Gunnar 1984b: Estnisch *piim* und finnisch *piimä* – ein baltisches Lehnwort? – *Fenno-Ugrica Suecana* 7, 129–40.

Larsson Lars-Gunnar 2001: Baltic influence on Finnic languages. – *The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact*. Volume I: Past and Present, 237–53. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Lidén Evald 1911: Baltisch-slavische wörterklärungen. – *Le Monde Oriental* V, 197–204. A.-B. Uppsala: Akademiska Bokhandeln.

Linde Paul van 1994: Zur Etymologie von *hanka, hanko*. – *Linguistica Uralica* 30, 255–8.

Linde Paul van 2007: *The Finnic vocabulary against the background of interference*. Proefschrift ter verkrijging van het doctoraat in de Letteren aan de Rijksuniversiteit Groningen op gezag van de Rector Magnificus, dr. F. Zwarts, in het openbaar te verdedigen op donderdag 25 oktober 2007 om 14.45 uur. Groningen.

Liukkonen Kari 1973: Lisiä baltilais-suomalaisten lainanasuhteiden tutkimiseen. – *Virittäjä* 77, 17–32.

Liukkonen Kari 1999: *Baltisches im Finnischen*. MSFOu 235. Helsinki.

Loorits Oskar 1929: Mõningad läti laensõnad eestis. – *Eesti Keel* VIII, 168–89.

- Läglos – A. D. Kylstra Sirkka-Liisa Hahmo, Tette Hofstra, Osmo Nikkilä 1991–2012: *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.
- Matikainen Hanna 1962: Suomen *kyttö*-sanan alkuperä. – *Virittäjä* 66, 37–47.
- Mikkola Jooseppi Julius 1934: Kaleva. – *Kalevalaseuran vuosikirja* 14, 106–10.
- Mägiste Julius 1923: Etimologiseerimiskatseid. – *Eesti Keel* 2, 33–39.
- Mägiste Julius 1927: Lmsm. keelte kuradinimestikust. – *Eesti Keel* 6, 66–84.
- Mägiste Julius 1953: Zum fi. „harakka“ ‚Elster‘ und seiner Sippe. – *Ural-Altäische Jahrbücher* 25, 296–99.
- Mägiste Julius 1959: Gibt es im Tscheremissischen baltische Lehnwörter? – *Ural-Altäische Jahrbücher* 31, 169–76.
- Mägiste Julius 1960–61: *Ostseefinnische und wolgafinnische etymologische Betrachtungen* II. *Commentationes Balticae* 8/9, 4.
- Mägiste Julius 1962: *Äldre ryska lånord i estniskan, särskilt i det gamla estniska skriftspråket*. Lunds Universitets Årsskrift. Avd. 1. Bd 55. Nr 1.
- Mägiste Julius 1966: Merjalaisten kansallisuusnimi ja merjalaisprobleemi. – *Virittäjä* 70, 114–20.
- Mägiste Julius 1977: Zu einigen vermeintlichen baltischen Lehnwörtern in den ostseefinnischen Sprachen. – *Studies in Finno-Ugric Languages In Honor of Alo Raun*. Indiana University Uralic and Altaic Series. Volume 131, 155–75.
- Nieminen Eino 1934: Der stammauslaut der ins urfinnische entlehnten baltischen *ā*-feminina und die herkunftsfrage. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 22, 5–66.
- Nieminen Eino 1940: Itämerensuomalaisten ja balttilaisten kielten välisen kosketusten tutkimuksesta. – *Virittäjä* 44, 376–84.
- Nieminen Eino 1944: *Jäärä ja vuona* sanojen oletetuista balttilaisista vastineista. – *Virittäjä* 48, 24–31.
- Nieminen Eino 1953: Ein Beitrag zu der ostslawischen und ostseefinnischen Badeterminologie. – *Lingua Posnaniensis* 4, 211–28.
- Nieminen Eino 1955: Die baltischen und ostseefinnischen Ausdrücke für Segel. – *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen*. Neue Folge, 72. Band, 128–60.
- Nieminen Eino 1956: Über einige Eigenschaften der baltischen Sprache, die sich in den ältesten Lehnwörtern der ostseefinnischen Sprachen abspiegelt. Vortrag, gehalten am 9. XI. 1956 – *Sitzungsberichte der Finnischen Akademie der Wissenschaften* 1956, 185–206.

- Nieminen Eino 1959: Beiträge zu den baltisch-ostseefinnischen Berührungen. – *Rakstu krājums. Veltījums akadēmiķim profesoram Dr. Jānim Endzelīnam viņa 85 dzīves un 65 darba gadu atcerei*, 201–10. Rīgā: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība.
- Nieminen Eino 1963a: Ausdrücke für Bau-, Arbeits- und Nutzhölzer fremden Ursprungs im Finnischen – *Zeitschrift für slavische Philologie* 31, 233–41.
- Nieminen Eino 1963b: Finnisch sii. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 6, 177–82.
- Nilsson Torbjörn 1996: Is Balto-Finnic *kypärä* ‘helm, casque’ really a loanword from Baltic, or is it indigenous? – *Word*, volume 47, number 2, 185–91.
- Nirvi Ruben 1964: *Sanoja ja käyttäytymistä. Sanahistoriallisia tutkimuksia II*. Suomi 111: 1. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura.
- Nuutinen Olli 1987a: Balttilaisten lainojen substituutiotapauksia. – *Virittäjä* 91, 52–63.
- Nuutinen Olli 1987b: Kalannimi *seipi* – *Fennistica festiva in honorem Göran Karlsson septuagenarii*. *Fennistica* 9, 107–15.
- Nuutinen Olli 1989: Satakunnan synty ja Kainuun kato – *Virittäjä* 93, 11–49.
- Nuutinen Olli 1992: *Päloi* – balttilainen laina – *Virittäjä* 96, 403–06.
- Närhi Eeva Maria 1960: Tienviittaa merkitsevistä sanoista *rasti*, *tikka* ja *osviitta*. – *Sananjalka* 2, 62–77.
- Ojansuu Heikki 1921: *Lisiä suomalais-balttilaisiin kosketuksiin*. Vähäisiä kirjelmä 59.
- Orrman Jaakko 1993: Mahdollisia balttilaisia etymologioita: *haitta*, *huttu*, *rovio*. – *Virittäjä* 97, 99–101.
- Parpola Asko 2012: Formation of the Indo-European and Uralic (Finno-Ugric) language families in the light of archaeology: Revised and integrated ‘total’ correlations. – Riho Grünthal, Petri Kallio (eds.): *A Linguistic Map of Prehistoric Northern Europe*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 266, 119–84.
- Posti Lauri 1946: Etymologisia huomioita. – *Virittäjä* 50, 385–86.
- Posti Lauri 1953–54: From Pre-Finnic to Late Proto-Finnic. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 31, 1–91.
- Posti Lauri 1969: Siikanen sinun nimesi – *Juhlakirja Paavo Siron täyttäessä 60 vuotta 2. 8. 1969*. Suomen kielen laitoksen julkaisuja 1. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol. 26, 146–48.
- Posti Lauri 1970: Reen *kausta* – *Virittäjä* 74, 165–7.
- Posti Lauri 1972: Vehmaro ja kysymys itämerensuomalaisen vetohärkäkulttuurin iästä – *Kotiseutu* 1972, 153–6.
- Posti Lauri 1977: Some new contributions to the stock of Baltic loanwords in Finnic languages – *Baltistica* 13, 263–70.

- Ritter Ralf-Peter 1977: Zur Frage der finnischen Evidenz für die Sievers'sche Regel im Germanischen. – *Die Sprache* 23, 171–9.
- Ritter Ralf-Peter 1993: *Studien zu den ältesten germanischen Entlehnungen im Ostsee-finnischen*. Opuscula Fenno-ugrica Gottingensia V. Frankfurt am Main: Peter Lang,
- Rozwadowski Jan 1913: Kilka uwag do przedhistorycznych stostunków wschodniej Europy i praojczyzny indoeuropejskiej na podstawie nazw wod. – *Rocznik Slawistyczny* T. VI, 39–73.
- Saareste Albert 1923: Etümoloogilised märkused III. – *Eesti Keel* 2, 10–15.
- Saarikivi Janne 2004: Is there Palaeo-European substratum interference in western branches of Uralic? – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 90, 187–214.
- Saarikivi Janne 2007: On the Uralic substrate toponymy of Arkhangelsk region: Problems of research methodology and ethnohistorical interpretation. – Ritva Liisa Pitkänen, Janne Saarikivi (eds.): *Borrowing of Place Names in the Uralian Languages*. Onomastica Uralica 4, 45–109. Debrecen – Helsinki.
- Saarikivi Janne, Lavento Mika 2012: Linguistics and Archaeology: A Critical View of an Interdisciplinary Approach with Reference to the Prehistory of Northern Scandinavia. – Charlotte Damm & Janne Saarikivi (eds.): *Networks, Interaction and Emerging Identities in Fennoscandia and Beyond: Papers from the conference held in Tromsø, Norway, October 13–16 2009*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 265, 177–217
- Sabaliauskas Algirdas 1963: Baltų ir Pabaltijo suomių kalbų santykiai. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 6, 109–36.
- Salmela Alfred 1965: Suomen *muha* ja *muhi*. – *Virittäjä* 69, 289–91.
- Sammallahti Pekka 1977: Suomalaisten esihistorian kysymyksiä. – *Virittäjä* 81, 119–36.
- Sammallahti Pekka 1998: *The Saami Languages. An introduction*. Käräsjohka: Davvi Girji.
- Skardžius Pranas 1957: Zum Wandel *ai, ei > ie* im Litauischen. – *Zeitschrift für slavische Philologie* 26, 375–82.
- SKES – *Suomen kielen etymologinen sanakirja* 1–7. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, 1955–1979.
- Sköld Tryggve 1982: Finnish *valjaat* 'harness' a Baltic loanword. – *Fenno-Ugrica Suecana* 5, 292–304.
- SSA – *Suomen sanojen alkuperä* 1–3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1992–2000.
- Suhonen Seppo 1988: Die baltischen Lehnwörter der finnisch-ugrischen Sprachen. – *The Uralic Languages. Description, History and Foreign Influences*, 596–615. Leiden – New York – København – Köln: E. J. Brill.

Suhonen Seppo 1989: Baltische und slavische Etymologien. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 82, 211–21.

Terent'ev V. 1990: Corrections to the “Suomen kielen etymologinen sanakirja” concerning the Germanic, Baltic and Slavic Loanwords – *Uralo-Indogermanica. Балто-славянские языки и проблема урало-индоевропейских связей. Материалы 3-ей балто-славянской конференции, 18–22 июня 1990. г.* Часть II, 30–32. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР.

Thomsen Vilhelm 1869: *Den gotiske sprogklassens indflydelse på den finske. En sprog-historisk undersøgelse.* København: Den Gyldendalske boghandel.

TK – Zigmantas Zinkevičius, Aleksiejus Luchtanas, Gintautas Česnys. *Tautos kilmė.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2006.

Toivonen Yrjö Henrik 1955: *Sana sanasta, kaksi parhaasta.* Porvoo: WSOY.

Торогов 1990 – В. Н. Топоров: О характере древнейших балто-финноугорских контактов по материалам гидронимии. – *Uralo-Indogermanica. Балто-славянские языки и проблема урало-индоевропейских связей. Материалы 3-ей балто-славянской конференции, 18–22 июня 1990. г.* Часть I, 101–07. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР.

Торогов, Trubačev 1962 – В. Н. Топоров, И. О. Н. Трубачев: *Лингвистический анализ гидронимов верхнего Поднепровья.* Москва: Издательство Академии Наук СССР.

Uibo Udo 2007: Etümoloogilisi märkmeid (III). – *Keel ja Kirjandus* 50, 571–75.

Uotila Eeva Elna 2000: *Selected loans into Finnish and Baltic-Finnic (and some aspects of Finnish grammar).* A memorial volume published on the 60th anniversary of her birth. Napoli: Istituto Universitario Orientale.

Vaba Lembit 1983: Baltische Lehnwörter der Wolga-Sprachen im Lichte neuerer Forschungsergebnisse. – *Советское финно-угроведение* 19, 138–45.

Vaba Lembit 1989: Balti laenuid läänemeresoome maastikusõnavaras. – *Keel ja Kirjandus* 32, 138–41 ja 206–18.

Vaba Lembit 1990a: Die baltischen Sonderentlehnungen in den ostseefinnischen Sprachen. – *Itämerensuomalaiset kielikontaktit. Itämerensuomalainen symposium 7. kansainvälisessä fenno-ugristikongressissa Debrecenissä 27.8. – 1.9.1990,* 125–39. Helsinki: Valtion Painatuskeskus,

Vaba Lembit 1990b: Gibt es ein baltisches Fragment im estnischen Wortschatz der Waldimkerei? – *Linguistica Uralica* 26, 173–9.

Vaba Lembit 1992a: Käblik on ahjulind! – *Keel ja Kirjandus* 35, 459–62.

Vaba Lembit 1992b: A. D. Kylstra, Sirkka- Liisa Hahmo, Tette Hofstra, Osmo Nikkilä, Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen. – *Linguistica Uralica* 28, 219–23.

- Vaba Lembit 1992c: Eesti kalatökkenimetus *näri* ja balti **ē* läänemeresoome substitutidest. – *Keel ja Kirjandus* 35, 726–7.
- Vaba Lembit 1994: Zu den baltischen *m*-Deverbale in den ostseefinnischen Sprachen. – *Linguistica Uralica* 30, 241–7.
- Vaba Lembit 1996a: Über die baltische Herkunft von est. *ihne*, *ihnus* und die Substitution von balt. **kš*. – *Linguistica Uralica* 32, 161–3.
- Vaba Lembit 1996b: Über die baltische Herkunft von est. *rühm* und seinen ostseefinnischen Entsprechungen. – *Linguistica Uralica* 32, 241–2.
- Vaba Lembit 1997a: *Uurimusi läti-eesti keelesuhetest*. Tallinn – Tampere.
- Vaba Lembit 1997b: Über die baltische Herkunft von est. *hürn*. – *Linguistica Uralica* 33, 1–3.
- Vaba Lembit 1997c: Ergänzungen zur Substitution des baltischen wortanlautenden **st*. – *Linguistica Uralica* 33, 177–80.
- Vaba Lembit 1997d: Über die baltische Herkunft des ostseefinnischen *rampa*-Stammes. – *Linguistica Uralica* 33, 281–3.
- Vaba Lembit 1997e: Ostseefinnisches *meri* ‘Meer’ – doch ein baltisches Lehnwort – *Finnisch-ugrische Sprachen in Kontakt*. Vorträge des Symposiums aus Anlaß des 30-jährigen Bestehens der Finnougristik an der Rijksuniversiteit Groningen, November 1996. Maastricht: Shaker 1997, 225–231.
- Vaba Lembit 1998: Die Rolle des altpreussischen Sprachmaterials in etymologischen Untersuchungen ostseefinnischer Baltismen. – Wojciech Smoczyński (ed.): *Colloquium Pruthenicum secundum. Papers from the Second International Conference on Old Prussian held in Mogilany near Kraków, October 3rd–6th, 1996*, 177–85. Kraków: Universitas.
- Vaba Lembit 2006: Über Probleme bei der Erforschung der ostseefinnisch-lettischen lexikalischen Beziehungen. – *Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists*, 490–9. Rīga.
- Vaba Lembit 2011a: Balti laenude uurimine avab meie kauget minevikku. – *Keel ja Kirjandus* 54, 734–63.
- Vaba Lembit 2011b: Language contacts between Baltic and Finnic languages – an exhausted issue in linguistic research? – *Congressus XI. Internationalis Fenno-Ugristarum Piliscsaba, 9–14. VIII. 2010. Pars VI. Dissertationes symposiorum ad linguisticam*, 44–52. Piliscsaba.
- Vaba Lembit 2012: *Vagel*: kas etümoloogiline umbsõlm? – *Keel ja Kirjandus* 55, 202–10.
- Vahros Igor 1966: *Zur Geschichte und Folklore der grossrussischen Sauna*. FF Communications N:o 197. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

- Vanagas Aleksandras 1966: Suomiški vietovardžiai Lietuvoje. – *Mokslas ir gyvenimas* 1966: 4, 28–29.
- Vasmer Max 1920: Indo-Germaani laensõnad Eesti keeles. – *Eesti Kirjandus* 14, 343–46.
- Vasmer Max 1934: *Beiträge zur historischen Völkerkunde Osteuropas II. Die ehemalige Ausbreitung der Westfinnen in den heutigen slavischen Ländern*. Berlin: Verlag der Akademie der Wissenschaften.
- Venckutė Regina 2001: Kari Liukkonen, Baltisches im Finnischen. – *Baltistica* 36, 125–30.
- Venckutė Regina 2002: E. E. Uotila, *Selected Loans into Finnish and Baltic-Finnic*. – *Baltistica* 37, 172–77.
- Vilkuna Kustaa 1971: Die Pfluggeräte Finnlands. – *Studia Fennica* 16, 5–178.
- Wichmann Yrjö 1911: Zur geschichte der finnisch-ugrischen anlautenden affrikaten, bes. im ungarischen und im finnischen. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 11, 173–290.
- Wiklund Karl Bernhard 1904: En finsk metates i länord. – *Nordiska studier tillägnade Adolf Noreen på hans 50-årsdag den 13 mars 1904*, 153–67. Uppsala: K. W. Appelbergs Boktryckeri.
- Zinkevičius Zigmąs 1984: *Lietuvių kalbos istorija I. Lietuvių kalbos kilmė*. Vilnius: Mokslas.
- Zinkevičius Zigmąs 2005: *Lietuvių tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

The Latest Fifty Years of Studies into the Prehistoric Contacts between Baltic and Finnic

SUMMARY

In terms of Finnic loanwords in Baltic and Baltic loanwords in Finnic, the main conclusion of Sabaliauskas is still valid: the oldest Baltic borrowings have reached the Proto-Finnic stage, whereas all Finnic borrowings in Baltic languages are much more recent. However, several loanword etymologies presented by him have been proven erroneous, and many new etymologies have been presented. Therefore, some claims, which still occur in recent Lithuanian-language literature on cultural history, have become obsolete.

The development of linguistic typology and increasing knowledge of the structures of languages have globally enabled evaluation of the grammatical similarities between Baltic and Finnic languages in a way that was not possible ever before. Some shared features mentioned by Sabaliauskas have been shown to be accidental, but some others are still being considered contact-induced.

The most substantial part of Sabaliauskas paper, dealing with the prehistoric context of the contacts, has become obsolete for two reasons, which have not reached the Lithuanian or Baltologic discussion so far. Firstly, the etymological studies of Jorma Koivulehto since the 1970's have revolutionized our understanding of the relative chronology of prehistoric contacts between Uralic and Indo-European languages. Secondly, the 20th century practice of equating language, archaeological culture and genetic ("racial") features in the past has proven to be very problematic. Instead of Sabaliauskas' Neolithic dating, the Bronze Age seems a more likely context for the Baltic-Finnic contacts.

Įteikta 2014 m. spalio 26 d.

SANTERI JUNTILA

Helsinki universiteto

Suomių kalbos, finų-ugrų ir skandinavų kalbų ir literatūrų institutas

Lepiku 8-4, 51007 Tartu, Estija

santeri.junttila@helsinki.fi